

MÉS ENLLÀ DELS ANELLS

**Política, gegantisme, comercialització,
corrupció, dopatge i discriminació
en els Jocs Olímpics**

Introducció

El 8 d'agost del 2008 s'inauguraran a Pequín els Jocs de la 29a Olimpíada de l'era moderna. La concessió dels Jocs Olímpics a la capital de la Xina l'any 2001 va estar plena de polèmica per culpa del règim polític que hi ha a la Xina i pel poc respecte que té pels drets humans. Els membres del Comitè Olímpic Internacional (COI) no van tenir en compte aquest fet i van argumentar que no es podia deixar fora dels Jocs més de mil milions de persones. La tria de Pequín va tenir una forta contestació arreu del món. El temps que ha passat des de la designació de Pequín no ha canviat gens ni mica la situació. La Xina és avui encara més que el 2001 un important soci comercial per als grans països occidentals i el respecte del govern xinès pels drets humans, tot i petites concessions en moments determinats, continua sota mínims. Els Jocs de Pequín han tornat, doncs, la discussió sobre la relació entre l'esport i la política i el paper que tenen els Jocs Olímpics com un dels més grans elements de reconeixement internacional dels estats en el nostre temps.

Per això és bo repassar el que han estat les relacions entre els Jocs Olímpics i tot allò que no és l'estricta competició esportiva. Des que es van restaurar els Jocs, hi ha hagut dues guerres mundials, incomputables conflictes regionals, l'amenaça d'un conflicte nuclear que acabés amb tot ens va amenaçar durant la Guerra Freda, les fronteres de quasi tots els països del món han canviat... L'ús dels Jocs com a arma política s'ha fet servir més vegades del que la gent es pensa. Hi ha hagut boicots de tot tipus, alguns d'allò més inversemblants, als quals només la fi de la divisió en blocs, amb la caiguda del Mur de Berlín com a símbol, va posar punt i final.

La història dels Jocs Olímpics és la de les gestes de Jesse Owens, Paavo Nurmi, Emil Zatopek, Mark Spitz, Nadia Comaneci, Carl Lewis i tants altres grans esportistes, però també la de la seva pròpia supervivència enmig d'un món al qual els seus primigenis ideals olímpics

pics de fraternitat i internacionalisme a través de l'esport no han fet canviar gens ni mica. La història ens mostra com han estat les idees del baró de Coubertin les que s'han anat adaptant als canvis de la societat i no la societat la que s'ha transformat com pretenia el pare de l'olimpisme modern. La Carta Olímpica no ha pogut seguir el ritme imposat per un món en constant mutació i ha acabat plena de contradiccions, i ha negat l'ús polític de l'olimpisme però ha convertit els estats en elements clau de la història olímpica. L'ideal olímpic entès com les idees primerenques de Coubertin ja no existeix, tot i que encara es faci bandera dels Jocs com una oportunitat d'unió fraternal entre els pobles a través de l'esport.

En l'inici del segle XXI, els Jocs viuen en la contradicció d'estar en perill per la política, el gegantisme, el dopatge, el mercantilisme i la corrupció, però al mateix temps de fascinar com mai els habitants del planeta amb aquesta barreja de la màgia dels mites de l'antiguitat i de l'esport actual. A mesura que els Jocs Olímpics s'han anat convertint en el major espectacle de masses del món, l'interès de tots els països per formar-ne part ha anat augmentant. Per a molts països, el simple fet de ser present en la cerimònia inaugural d'uns Jocs és un acte polític d'afermament de la seva existència. Els Jocs són una vitrina on s'exhibeixen el patriotisme i el nacionalisme, ja que la base de la representació és territorial, tot i que la Carta Olímpica encara digui que són una competició entre individus i no entre països.

D'aquí la importància que ha agafat la definició que el COI fa de país. El 1911 Coubertin va escriure que "una nació no és necessàriament un estat independent" i que "hi ha una geografia esportiva que pot diferir a vegades de la geografia política". Fins el 1996, la Carta Olímpica definia país com "un estat, territori o porció de territori que el COI consideri, segons la seva discreció absoluta, com una zona de jurisdicció del país que ell ha reconegut". Les descolonitzacions primer i l'esfondrament del bloc soviètic després van omplir els despatxos del COI de demandes de reconeixement. També la de Catalunya. El juliol del 1996, el COI va canviar la regla 34.1: "A la Carta Olímpica, l'expressió país significa un estat independent reconegut per la comunitat internacional". El COI va tornar a mostrar la seva capacitat

d'adaptació i com és ell qui canvia les seves regles en comptes de ser ell qui canvia el món. Tot i declarar-se apolític, el COI depèn ara dels organismes polítics per poder acceptar o no algun membre.

Els Jocs Olímpics s'han convertit en un dels majors espectacles del món, amb una presència mediàtica i una importància econòmica considerable. Això ha fet que la tria de les ciutats seu dels Jocs s'hagi convertit en una lluita entre ciutats i països que va molt més enllà del simple fet d'organitzar una competició esportiva. Els Jocs Olímpics són la gran excusa per transformar de cap a peus una ciutat, amb canvis urbanístics que tenen poc a veure amb una competició esportiva, però que sense ella o no es portarien mai a terme o trigarien molt més. Ser seu d'uns Jocs és ara estar a la primera fila internacional. Aquests mateixos beneficis fan que les inversions per aconseguir la nominació primer i organitzar els Jocs després siguin cada cop més costosos i, per tant, que cada vegada estiguin només a l'abast de les grans ciutats de les grans potències econòmiques. El Tercer Món cada vegada té més complicat acollir uns Jocs Olímpics.

La designació de les seus olímpiques s'ha convertit en una font de maniobres polítiques, diplomàtiques i financeres de primera magnitud. I quan es remenen tants diners hi ha el risc que aparegui la corrupció. Com l'escàndol que va esclatar el 1999 quan es va descobrir que la candidatura de Salt Lake City havia comprat diversos membres del COI per aconseguir la designació. Aquella crisi va fer trontollar el COI i va acabar comportant l'expulsió de diversos membres i el canvi de les regles sobre la tria de les seus. Aquest escàndol va confirmar, en part, algunes de les acusacions que s'havien fet al COI a principis dels anys noranta sobre les enormes despeses que feien les ciutats candidates per convèncer els membres del COI que havien de votar les candidatures.

Corrupció, dopatge, professionalisme, discriminació de la dona, gegantisme, són alguns dels altres pecats que han atrapat l'olimpisme i els Jocs Olímpics durant més d'un segle. Alguns s'han solucionat, d'altres continuen latents. La llarga presidència de Joan Antoni Samaranch (1980-2001) va canviar de dalt a baix el moviment olímpic. Pierre de Coubertin amb prou feines reconeixeria ara allò que va crear.

No podia ser menys. La societat ha canviat i l'olimpisme també havia de fer-ho. El que va fer la presidència de Samaranch va ser adaptar-se a la societat. Qualsevol que hagués estat el president hauria d'haver facilitat la incorporació de la dona —encara que fos amb comptagotes—, hauria d'haver lluitat contra el dopatge i hauria d'haver obert els Jocs als diners, amb l'entrada dels patrocinadors i la presència de tots els esportistes, eliminant d'una vegada la distinció entre *amateurs* i professionals. Ho va fer Samaranch perquè era ell qui estava al capdavant de la nau. No va ser cap visionari. Es va saber adaptar als temps tal com ja havia demostrat que sabia fer durant la seva vida politicoesportiva a l'Estat espanyol. Algú acceptaria ara uns Jocs i un COI, un Olimpisme, en definitiva, com era a començaments dels anys vuitanta?

Que ningú busqui en aquest llibre gestes esportives. No les trobarà. Aquesta és una altra història. Una història que va més enllà dels anells que simbolitzen més de cent anys de l'inici d'una idea de la qual queda ben poca cosa.

Capítol 1

*La llarga marxa de la Xina.
Els Jocs arriben finalment
a Pequín*

A l'estiu del 1984, la Xina va tornar als Jocs Olímpics d'estiu després de 32 anys d'absència. Quatre anys abans havia tingut una presència quasi simbòlica a Lake Placid en els Jocs d'hivern del 1980. A Los Angeles, el Moviment Olímpic veia complert el somni d'acollir el país més poblat de la terra, però no estava del tot preparat per fer-ho. Si més no, això és el que revela que la cerimònia d'entrega de la primera medalla que es va guanyar en els Jocs Olímpics de Los Angeles s'hagués d'endarrerir 45 minuts. El xinès Xu Haifeng va guanyar la final de pistola i els organitzadors no tenien a punt la bandera de la República Popular de la Xina. Pel que sembla, a Los Angeles no pensaven que els xinesos poguessin començar a guanyar medalles tan ràpidament. Ara no són els xinesos els que van als Jocs, sinó que és la Xina la que té la responsabilitat d'organitzar els Jocs a Pequín.

Abans de la revolució de Mao Zedong, la Xina havia tingut una presència discreta en els Jocs Olímpics. Es va estrenar el 1932, a Los Angeles, amb un atleta; el 1936, a Berlín, hi van anar 69 esportistes, i el 1948, a Londres, 33, sense cap resultat destacat. El 1910 es va crear la Federació Atlètica Amateur de la Xina sota l'impuls de Chang Po-Ling, Shen Shih-Liang i Wang Chenting. El 1922 aquest organisme es convertia en l'interlocutor del Comitè Olímpic Internacional (COI) a la Xina i Wang Chenting esdevenia el primer membre xinès del COI. La guerra civil que va acabar el 1949 amb la fundació de la República Popular de la Xina i la retirada dels partidaris de Xi-ang Kai-sheck a Taiwan també va trencar l'esport. La majoria dels membres del comitè xinès, 19 de 25, entre els quals Wang Chenting, van marxar a Taiwan i el nou govern va crear un nou organisme, al qual va anomenar Federació Atlètica de Tota la Xina. Des d'aquell moment, la lluita de la nova Xina per al seu reconeixement internacional va tenir en l'esport un dels elements principals. En plena Guerra Freda, la Xina, amb el suport del bloc soviètic, i Taiwan, amb els Estats Units d'aliats, van convertir el COI en un altre camp de

batalla i el van potenciar com un important actor en les relacions internacionals.

La primera confrontació va ser el 1952. Els dos comitès van demanar participar en els Jocs d'Hèlsinki. El comitè amb seu a Taiwan estava reconegut pel COI; el que tenia la seu a Pequín, no. El COI va decidir que, sense perjudici de la decisió posterior que es pogués prendre, els esportistes dels dos comitès poguessin participar en els esports en què les seves federacions estiguessin reconegudes internacionalment. Taiwan no ho va acceptar i es va retirar. La Xina va enviar-hi una delegació de quaranta membres. El 1954, en la 49a sessió que es va fer a Atenes del 12 al 15 de maig, el COI va reconèixer finalment el comitè olímpic de la República Popular de la Xina, i es convertia en la primera gran organització internacional que admetia la Xina comunista. La votació va ser molt ajustada, 23 a 21. Els dos comitès xinesos conviuen ara dintre del COI, que va intentar que en els Jocs del 1956 hi participés un equip mixt, com ja havia aconseguit fer amb Alemanya. No va tenir èxit i al final, la Xina va boicotejar els Jocs de Melbourne per la presència de Taiwan, i dos anys més tard, el 25 d'agost del 1958, en ple "salt endavant", enmig d'una greu crisi pel bombardeig per part de la Xina d'unes petites illes de Taiwan, la Xina va enviar una carta al COI en la qual comunicava la seva retirada del Moviment Olímpic. El president del Comitè Olímpic Xinès, Tung Shouyi, va acusar al llavors president del COI, Avery Brundage, de "violiar deliberadament la carta olímpica amb l'objectiu de servir el projecte imperialista dels Estats Units de crear dues Xines". La Xina també es va retirar de les federacions internacionals d'atletisme, bàsquet, futbol, lluita, halterofília, natació, tir i tennis.

La Xina ja no era en el COI, però l'URSS, en els seus darrers temps com a aliat dels xinesos, va pressionar el COI per evitar que Taiwan usés el nom de Comitè Olímpic Xinès. Les pressions van fer efecte i el 1959 el COI va comunicar a Taiwan que no podia fer servir el nom de Comitè Olímpic Xinès perquè no administrava l'esport a la Xina. Als Estats Units es va veure la decisió en clau de Guerra Freda i el mes de juny el Congrés dels EUA va votar una resolució favorable a la reintegració del seu nom a Taiwan i a mantenir la Xina fora del COI. En la resolució també es deia que els Estats Units no participarien en els Jocs

d'hivern que s'havien de fer a Squaw Valley si Taiwan no ho podia fer. Per primera i única vegada, un país va amenaçar de boicotejar uns Jocs que s'havien de fer en el seu territori. Avery Brundage va haver de declarar en un comitè del Senat que investigava la infiltració comunista en el Comitè Olímpic dels Estats Units. Al final, i malgrat les amenaces dels Estats Units, el comitè de Taiwan no va participar en els Jocs d'hivern del 1960: Taiwan no era membre de cap federació d'esports d'hivern.

Durant els anys seixanta, la Xina es va anar allunyant de l'URSS. La Revolució Cultural va ser un desastre per a l'esport. La Xina estava absolutament aïllada en tots els aspectes. En l'inici dels anys setanta, la Xina es va acostar a Occident. L'esport va tenir-hi el seu lloc amb l'anomenada diplomàcia del ping-pong —un equip dels Estats Units va visitar la Xina a l'abril del 1971—. A finals del 1970, el Canadà va reconèixer la Xina; al juliol del 1971, el secretari d'Estat de Richard Nixon, Henry Kissinger, va fer una visita secreta a Pequín. Com a lògica conseqüència de tot plegat, a l'octubre del 1971, un cop els Estats Units van aixecar el seu veto, la República Popular de la Xina va ser admesa a les Nacions Unides en el lloc de Taiwan. Abans que s'acabés l'any, la Xina i el Japó van restablir relacions diplomàtiques. El 1972 Richard Nixon va visitar la Xina.

El nou president del COI des del 1972, Lord Killanin, es va agafar el retorn de la Xina com un assumpte personal. Des del 1973 la Xina havia anat demanant el reingrés en les federacions internacionals que havia abandonat 25 anys abans, ja que li calia estar dintre d'un mínim de cinc federacions d'esports olímpics per poder demanar el reconeixement del seu comitè olímpic. El 9 d'abril del 1975 la Xina va presentar una petició de readmissió en la qual també demanava que es retirés el reconeixement al comitè de Taiwan. Les federacions xineses ja havien estat acceptades en 10 de les 27 federacions internacionals que en aquell moment eren reconegudes pel COI (bàsquet, esgrima, gimnàstica, halterofília, hoquei sobre gel, lluita, patinatge, piragüisme, rem i voleibol). Taiwan lluitava per la seva supervivència i al mateix temps que intentava evitar que l'entrada de la Xina en una federació no en significués l'expulsió, buscava nous reconeixements. La petició d'admissió del COI no va ser oficialment rebutjada, però es va deixar per a després dels Jocs

del 1976. La Xina volia ser als Jocs de Mont-real i quan va veure que no hi podria ser, va intentar evitar que Taiwan hi pogués participar. El Canadà va ser un dels primers països que va reconèixer la Xina i el govern de Pequín li va recordar al del Canadà que la participació de Taiwan a Mont-real podria provocar problemes en les seves relacions. El govern del Canadà va impedir l'entrada al país de la delegació de Taiwan i només l'amenaça de retirada dels Estats Units va fer afluir la postura del govern de Pierre Trudeau, que finalment va acceptar que el comitè de Taiwan participés sota aquest nom: Taiwan i prou. Als Estats Units els va estar bé, però no a Taiwan, que es va retirar.

Finalment, el 25 d'octubre del 1979 el comitè executiu del COI, en una reunió feta a Nagoya (Japó), va readmetre la República Popular de la Xina en el Moviment Olímpic sota el nom de Comitè Olímpic Xi-nès. Aquesta decisió va ser ratificada per l'assemblea, en una votació que es va fer per correu i que es va comunicar el 26 de novembre del 1979. Dels 89 membres del COI, van votar-ne 81, amb un balanç de 62 vots a favor, 17 en contra i 2 vots en blanc. El 23 de març del 1981 Taiwan es va donar per vençut i veient la irreversible entrada del seu gran enemic en el món olímpic, va acceptar que el mal menor era la seva supervivència i va signar un acord amb el COI pel qual a partir d'aquell moment el seu nom seria Comitè Olímpic de Xina Taipei amb un emblema i un himne nous. La Xina va participar en els Jocs d'hivern del 1980 que es van fer a Lake Placid, als Estats Units, amb una delegació formada per 28 esportistes, però va fer costat als Estats Units en el boicot als Jocs de Moscou. El retorn als Jocs d'estiu seria a Los Angeles, el 1984.

Un cop reintegrada en les competicions olímpiques, el següent pas de la Xina era aconseguir l'organització dels Jocs. Per als del 1992, que es van atorgar el 1986, i els del 1996, que es van concedir el 1990, no va ser-hi a temps i va posar els ulls a aconseguir els Jocs de l'emblemàtic any 2000, que s'atorgaren l'any 1993. La Xina, convertida ja en una potència regional, estava llançada cap a aconseguir l'estatus de potència mundial, tant econòmicament com políticament. Les grans potències mundials no s'estaven de fer tractes amb la Xina tot i el seu règim polític. La manca de respecte als drets de l'home que hi havia a la Xina era un problema que tothom trobava com superar

quan convenia. Entre el 15 d'abril i el 4 de juny del 1989, la plaça de Tiananmen, a Pequín, va ser l'escenari d'un seguit de protestes contra el règim liderades per grups d'estudiants amb el suport d'intel·lectuals i treballadors. El desencadenant va ser la mort del líder reformista Hu Yaobang. El govern xinès va reprimir durament les manifestacions i concentracions. El 20 de maig va declarar la llei marcial i el 3 de juny va enviar els tancs per posar fi a les protestes. El balanç de morts va ser entre 400 i 800 segons la CIA i 2.600 segons fonts no identificades per la Creu Roja. De ferits, entre 7.000 i 10.000. Després de la violència es va desencadenar una gran repressió, amb un gran nombre de detencions, empresonaments i execucions.

L'endemà mateix de la matança de Tiananmen, la Xina va aconseguir l'organització dels Jocs Asiàtics del 1990. Aquella victòria —era la primera vegada que la Xina organitzava aquests Jocs— va significar molt per a la Xina, ja que aquella competició va ser un èxit esportiu i organitzatiu i va relançar la seva candidatura olímpica. El llavors president del COI, Joan Antoni Samaranch, que va assistir a aquella competició, va encoratjar els dirigents xinesos a presentar una candidatura per als Jocs del 2000. Al març del 1991, el govern xinès va anunciar que la seva capital volia els Jocs del 2000. Quan es va tancar el termini per presentar les candidatures, hi havia vuit ciutats en la línia de sortida: Berlín, Brasília, Istanbul, Manchester, Milà, Pequín, Sydney i Taixkent.

Al setembre del 1993, Pequín va arribar de favorita a la 101a sessió del COI que es va fer a Mònaco i on s'havien d'atorgar els Jocs del 2000. Només el record de la matança de la plaça de Tiananmen del 1989 i la manca de respecte als drets humans que hi havia a la Xina enterbolia el futur olímpic del país més poblat de la terra. En una de les visites que Samaranch va fer a la Xina, li van arribar a dir: "Si no donen els Jocs a qualsevol dels altres aspirants, quants milions de persones ploraran? Vint, cinquanta? Però si no els donen a Pequín, ploraran 1.200 milions". Diversos mitjans de països anglosaxons no es van estar de res contra Pequín, i es pensava que, com a reacció, els membres del COI triarien la capital xinesa. A la candidatura de Pequín també va haver-n'hi que es van passar de frenada. Zhang Baifa, director del comitè de candidatura i vicecalde de Pequín, va dir a una cadena de televisió privada austra-

liana que si no guanyaven la nominació, la Xina podria boicotejar els Jocs d'Atlanta del 1996. Zhang Baifa va ser ràpidament desautoritzat i el vicepresident del COI, He Zhenliang, es va afanyar a dir que ningú mai no havia parlat de boicots. Al final, el 23 de setembre del 1993, la lluita entre les cinc candidates va quedar reduïda a una final entre Sydney i Pequín i la ciutat australiana va guanyar per dos vots (45 a 43). “Era massa complicat. Té moltes coses per arreglar i un gegant també pot tenir els peus de fang”, va dir un membre del COI.

La desfeta del 1993 va fer pensar que Pequín desistiria. El diari oficial *China Daily* va anunciar que ho tornarien a intentar, però els analistes pensaven que el govern xinès destinaria els seus recursos a buscar un lloc en el món a través d'altres vies. Pequín no va aspirar als Jocs del 2004, que es van atorgar a Atenes l'any 1997, però el 1998 va anunciar que es presentaria per ser la seu dels Jocs del 2008. El 24 de febrer del 2000, quan es va tancar el termini de presentació de candidatures per als Jocs d'estiu del 2008, Pequín era una de les deu ciutats inscrites. El 28 d'agost Pequín estava entre les cinc finalistes i el 6 de febrer va rebre un cop de mà quasi definitiu: el COI va decidir que no tindria en compte els aspectes polítics en la valoració de les candidatures. En l'informe sobre Pequín que va fer la comissió es deia que a la Xina “hi ha un fort control del govern central sobre tots els sectors, que suposadament també s'estendria als Jocs Olímpics i activitats associades”. Samaranch, que va recollir el testimoni de Lord Killanin i va rebre la Xina amb els braços oberts en els Jocs del 1984, va propiciar així un impuls decisiu a la candidatura de Pequín. A Moscou, on el COI va triar la seu del 2008, Samaranch va dir adéu a la presidència del COI després de 21 anys i Pequín va aconseguir la nominació en la segona volta amb una majoria absoluta de 56 vots per 22 de Toronto, 18 de París i 9 d'Istanbul. Osaka havia quedat fora en la primera volta. La concessió dels Jocs a Pequín es va fer el 13 de juliol. Va ser l'últim acte de Samaranch com a president del COI. El 16 de juliol l'assemblea del COI va escollir el belga Jacques Rogge nou president de l'organisme.

El COI va prendre aquell 13 de juliol del 2001 la seva decisió més arriscada des que el 1981 va donar els Jocs del 1988 a Seül, que llavors era la capital d'un país amb una dictadura militar. Justament l'exemple

de l'evolució cap a la democràcia que va tenir Corea del Sud a partir d'aquella designació olímpica va ser un dels elements que el COI va utilitzar per defensar la seva decisió. El mateix dia de la designació, el director general de l'organisme, François Gerrard, va comparèixer davant la premsa internacional, en una intervenció no prevista, per defensar la decisió del COI: "Hi ha dues maneres d'afrontar l'assumpte dels drets humans, tancant la porta o obrint-la. Atorgant els Jocs a Pequín, el COI aposta per l'obertura per aconseguir que fins el 2008 millori la situació dels drets humans a la Xina". Res no va evitar, però, nombroses reaccions en contra i que ràpidament es creés en el món occidental una forta oposició, fins i tot parlant de boicot, als Jocs de Pequín. El mateix dia que Pequín va convertir-se en seu dels Jocs Olímpics del 2008, diferents organismes de defensa dels drets humans, com Amnistia Internacional, la Federació Internacional de Lligues de Drets Humans i Human Rights Watch, van mostrar el seu desacord amb la decisió del COI. El govern dels Estats Units va fer una declaració en la qual va dir que "l'elecció és cosa del COI i els Estats Units la respecta. Els nostres esportistes estaran a la Xina el 2008". Durant aquests set anys, les crides al boicot als Jocs de Pequín si no millorava el respecte als drets humans a la Xina han aparegut periòdicament. Els aniversaris de la matança de la plaça de Tiananmen, el conflicte de Darfur, la repressió dels dissidents i la constant aplicació de la pena de mort han revifat la qüestió tot sovint. La revolta al Tibet del mes de març va situar com mai en la primera plana el debat sobre la legitimitat de Pequín de ser seu d'uns Jocs i va fer incrementar les crides al boicot. A finals del mes de febrer, Joan Antoni Samaranch, president del COI en el moment de la concessió dels Jocs del 2008 a Pequín, va defensar en una entrevista al diari *Marca* la decisió presa el juliol del 2001: "Arriscat va ser donar els Jocs de Moscou del 1980. El règim de la Xina era i és molt més obert que el que hi havia a la Unió Soviètica aquells anys. La Xina s'ha obert i ha canviat radicalment. Hi ha borsa, milionaris... Hi ha de tot". Sobre els drets humans, Samaranch va dir: "Jo respecto el punt de vista de tothom. Però si parlem de drets humans i del que passa a la Xina, doncs passa a molts països".